

E. van den Boogaart

Bij een Surinaamse beloningspenning uit 1837

*Ma... someni nengre, so pikinso bakra,
dan ete den na basi*

*Maar... zoveel negers, zo weinig blanken,
en nog zijn zij de baas*

Eddy Bruma, *Basya Pataka*

Beloningspenningen van overheidswege uitgereikt aan een slaaf zijn een zeldzaamheid. In 1837 ontving de slaaf George van de plantage Leasowes zo'n blijk van officiële waardering van het gouvernement van de kolonie Suriname. Langs niet opgehelderde weg kwam de penning in het bezit van mevrouw E. van Lierop-Deshé. Zij schonk de penning in 1889 aan het Nederlandsch Museum, waarmee hij overging naar de collectie van de Afdeling Nederlandse Geschiedenis van het Rijksmuseum (afb. 1 en 2). De afbeeldingen en teksten op het voorwerp geven nauwelijks aanwijzingen over de achtergronden van de opmerkelijke beloning. Op de voorzijde staat rondom het zogenaamde sloopwapen van de kolonie, de schenker en het jaar van de schenking vermeld¹. Op de keerzijde is de naam en woonplaats van de begiftigde gegraveerd en een summiere motivering voor de beloning, namelijk *Bewezen trouw aan het Wettig Gezag in het jaar 1836*. Dit doet vermoeden, dat de slaaf zijn trouw bewees op een moment, dat het *Wettig Gezag* werd aangetast. Enig spoorwerk in de archieven van het Ministerie van Koloniën en van de

Gouverneur-Generaal van de Westindische Bezittingen bevestigde dit vermoeden.

George ontving de zilveren penning, omdat hij had meegeholpen een samenzwering van plantageslaven in het opperdistrict Nickerie, tegenwoordig het district Coronie, aan het licht te brengen.

Alleen al door zijn ligging was dit gebied in de jaren dertig van de vorige eeuw een *trouble spot* voor de Surinaamse planters. Nickerie grensde aan Brits Guyana, waar in 1833 de slavernij werd afgeschaft. De voorbereiding van de abolitie was in deze Engelse kolonie met grote onlusten onder de slaven gepaard gegaan en het Nederlandse koloniale bestuur stelde vast, dat *de geest van onrust was overgewaaid naar het aangrenzend deel van Suriname*². Vanuit Nederland werden extra troepen naar de kolonie gestuurd om de vrije bevolking, vooral in de plantagedistricten een kleine minderheid, te beschermen tegen de verwachte gewelddadigheden van de meerderheid van slaven. Zo bestond in het opperdistrict Nickerie de vrije bevolking uit 22 blanken, voornamelijk Engelsen en Schotten, de directeuren van de katoenplantages, die in het laagland langs de kust waren aangelegd; verder 46 kleurlingen, waarschijnlijk opzichters en ambachtslieden op de plantages, en 35 militairen van de middenin het district gelegen post Coronie. Daartegenover stonden 2328 slaven, verdeeld over 26 plantages en gronden. De grootste plantages waren Burneside, Lot no.

Afb. 1. De beloningspenning voor de slaaf George. Rijksmuseum, Amsterdam.

Afb. 2. Keerzijde van afb. 1.

209, Sarah, Mary's Hope en Leasowes met respectievelijk 280, 259, 194, 181 en 162 slaven en slechts enkele vrijen³. Ondanks deze getalsverhoudingen kwam het in het jaar van de emancipatie in de Engelse koloniën noch later tot een slavenrevolte in Nickerie of enig ander deel van Suriname. Het is zelfs twijfelachtig of de gebruikelijke vormen van protest en verzet onder de slaven, zoals het weglopen naar het binnenland (*marronage*), werkweigering, brandstichting en incidentele gewelddadigheden tegen de vrije bevolking in de districten, vaker voorkwamen dan vroeger. De journalen van de landdrost van Opper-Nickerie uit de vijf jaar voorafgaand aan de samenzwering van 1836 geven enig inzicht in de aard en de frequentie van conflicten tussen slaven en meesters, die als zo ernstig werden beschouwd, dat de overheid erin gemengd werd; de andere, waarschijnlijk talrijke kleine kwesties werden door de directeurs van de plantages zelf afgehandeld⁴.

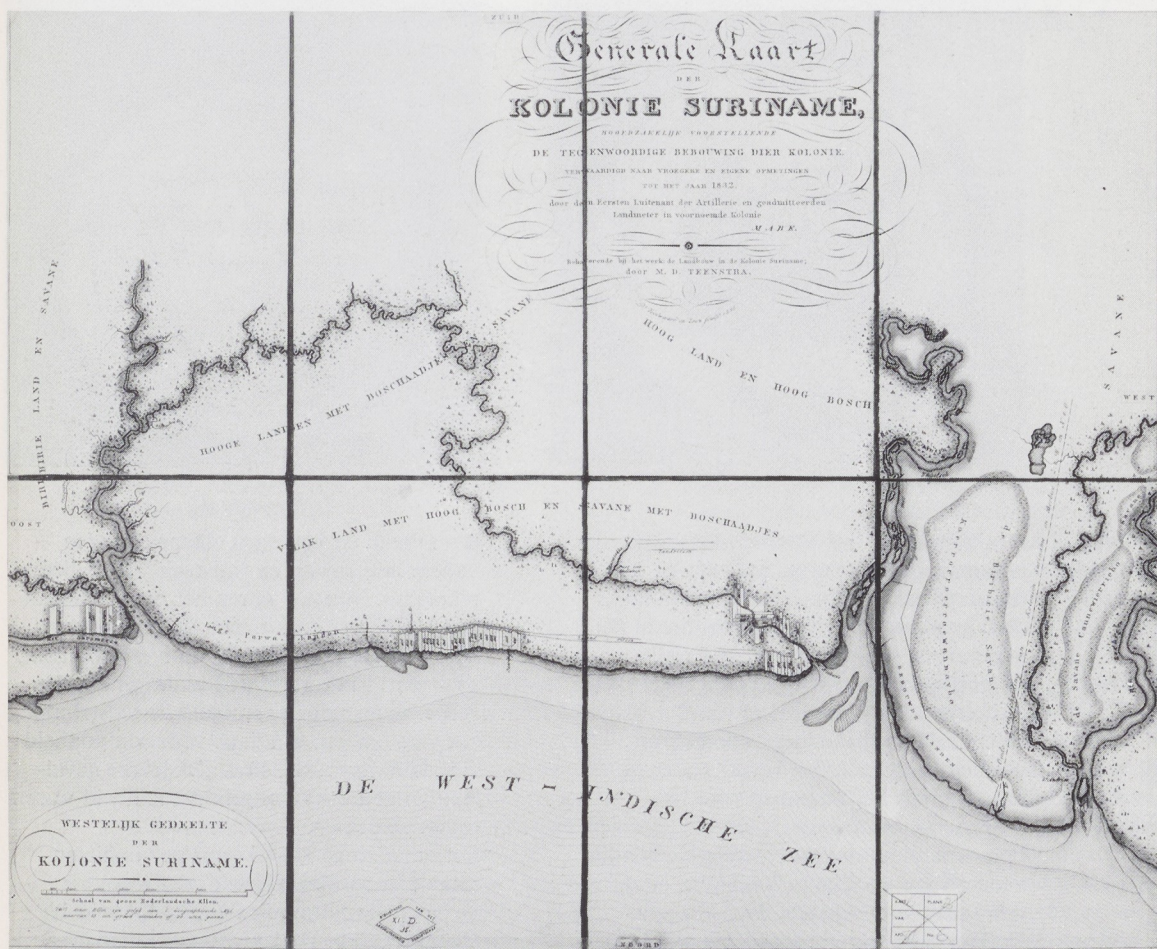
Op het eerste gezicht scheen het slaven-verzet in dit district niet af te wijken van het algemeen Surinaams patroon. De drost moest de meesters slechts vier à vijf maal per jaar bijstaan bij het handhaven van hun gezag. Het ging dan om gevallen van verzet als *brutaliteit* en *marronage*, maar ook om niet direct rebelse handelingen als het stelen van

een schaap en het tegen elkaar opzetten van de negermachten van twee verschillende plantages. Meestal waren het overtredingen van individuen, waartegen de drost optrad. Soms was een groepje slaven *ongehoorzaam*, zoals de 13 negers van de plantage Mary's Hope, die zonder voorafgaande toestemming een *watermama*, een dans voor een godheid van de rivieren, dansten. Dergelijke gevallen van collectieve ongehoorzaamheid waren echter zeldzaam.

Uit het geringe aantal ernstige conflicten moet niet worden afgeleid, dat meesters en slaven in harmonieuze ongelijkheid bij elkaar leefden. De levensomstandigheden van de slaven in Opper-Nickerie waren waarschijnlijk niet slechter, misschien zelfs wel beter, dan die van de slaven in de andere plantage-districten. Het werk in de katoen werd als minder zwaar beschouwd dan dat in de suiker, waarin toen 40 procent van de plantageslaven werkzaam was⁵.

Mede door het stopzetten van de slaven-importen aan het begin van de eeuw, waren de Surinaamse planters ertoe overgegaan hun slaven beter te verzorgen om de vermindering van de arbeidsmacht door het hoge sterfte-cijfer tegen te gaan. Een ambtenaar had in 1826 aan het gouvernement gerapporteerd, dat er in Nickerie meer geboorten dan sterfgevallen onder de slaven waren voorgekomen, iets uitzonderlijks in Suriname

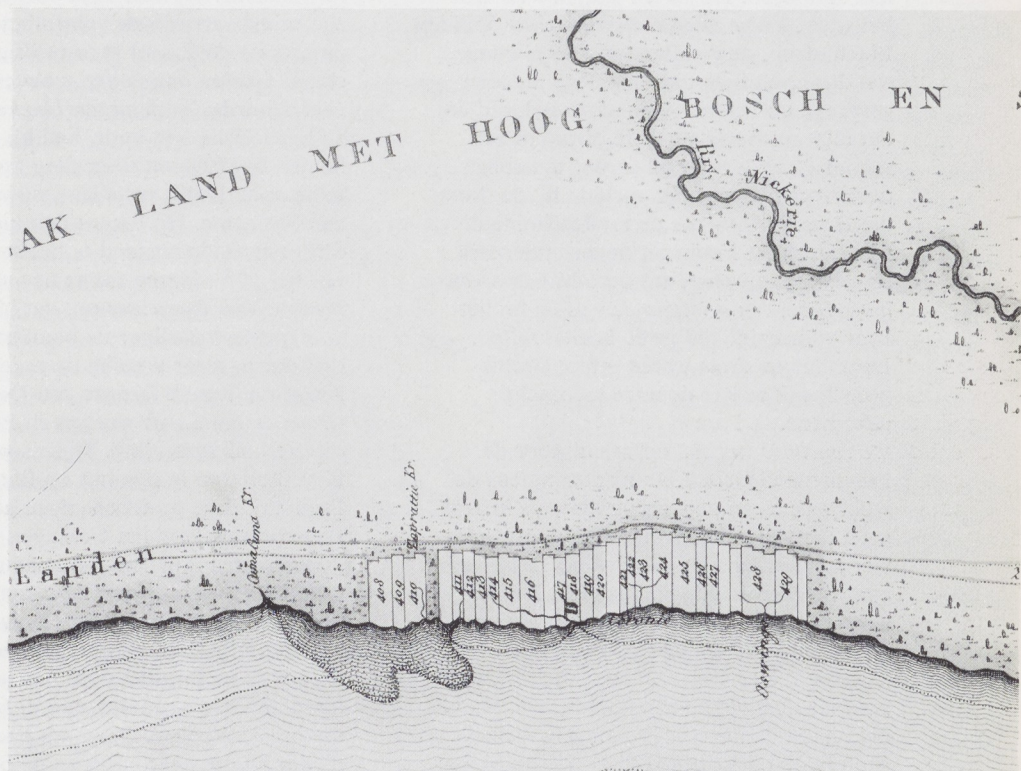
Afb. 3. Het westelijk gedeelte van Suriname, naar een kaart uit M. D. Teenstra, *De landbouw in Suriname*, Groningen 1835. Universiteitsbibliotheek Amsterdam, bruikleen K.N.A.G. Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam.

tot aan de emancipatie en mogelijk een aanwijzing voor relatief betere levensomstandigheden⁶. Zelfs als het zo was, nam dit niet weg, dat de slaven in hoge mate rechteloos waren. Weliswaar konden zij bij de drost klachten indienen over wrede straffen, te zware arbeidstaken, onvoldoende verstrekkingen van voedsel e.d., maar de drost, zelf een plantagedirecteur, hoedde zich ervoor de autoriteit van de meesters aan te tasten en verklaarde de klachten in bijna alle gevallen ongegrond. Hij onderzocht verdachte sterfgevallen onder de slaven, maar de overheid behandelde het doden van een slaaf door een blanke zeer coulant zoals P. Cameron,

een familielid van een plantagebezitter uit het district ondervond. In oktober 1834 bracht hij een bezoek aan de plantage Moy. Zijn gastheer nodigde hem uit te gaan kijken naar het dansen van de *Congo Tombe*, een dans voor één van de geesten van de zee. Cameron schrok van een plotseling opduikende, vermomde gestalte, trok zijn mes en stak de neger neer. Hij werd door de landdrost gearresteerd en in Paramaribo terecht. De rechtbank besloot het gebeurde als een ongeluk af te doen⁷. De officiële documenten maken geen melding van enige beweging onder de slaven naar aanleiding van dit voorval. De afwikkeling van het

Afb. 4. Detail uit afb. 3. Nr. 423 is de plantage Leasowes.

incident wijst er op, dat het blanke gezag berustte op een hoge mate van door de overheid gesanctioneerde, individuele gewelddadigheid van de meesters tegenover de slaven.

In deze situatie van over het algemeen beperkte conflicten, die door het afstraffen met stokslagen van individuele schuldigen werden geregeld, en waarin zelfs een ernstig incident, als dat met Cameron, de blanke dominantie niet in gevaar scheen te brengen, was het niet verwonderlijk, dat de drost geen speciale aandacht besteedde aan het enige andere geval van collectieve ongehoorzaamheid uit deze jaren. Ten onrechte, want het

was het voorspel van de samenzwering van 1836.

Op 10 mei 1832 werd de landdrost ervan op de hoogte gesteld, dat de slaven van de plantage Leasowes (afb. 4) weigerden te werken. De drost ging erheen. *Aldaar komende vond ik de gehele magt slaven dansende op de dam en zich gedragende alsof zij zinneloos waren.* Hij liet soldaten van het fort Coronie komen. De *bastiaan*, de zwarte voorman van de slaven, en die mannen en vrouwen, die zich het meest bezeten gedroegen, deed hij in de boeien slaan. De soldaten bleven 's nachts op de plantage. De volgende ochtend waren de slaven bedaald. De drost

ondervroeg hen en kreeg als antwoord, dat zij niet wisten, wat hen was overkomen. Zij verzekerden hem, dat zij *volstrekt geen klagten over hun meester hadden, ter contrarie dat hij een zeer goed meester was*. De drost strafte de bastiaan en enkele andere negers met stoklagen. De slaven gingen weer aan het werk. Enige dagen later berichtte William Mackintosh, de directeur van de plantage, dat de slaven hem om vergiffenis hadden gevraagd en beterschap hadden beloofd en dat alles nu rustig was. De directeur zelf schijnt de zaak nog wel verder te hebben onderzocht. Op 15 mei meldde hij de drost, dat de meid Minerva de hoofdschuldigde was. De drost kwam uit nader onderzoek ter plaatse te weten, dat deze Minerva *een mafrokero, een priesteresse* was en hij liet haar voor enige tijd in de boeien zetten. Directeur en drost waren echter slechts gedeeltelijk achter de ware toedracht gekomen⁸.

De *conclusie van eis*, opgesteld door de Procureur-Generaal De Kanter tijdens de rechtzaak tegen de samenzweerders in 1836, geeft aanvullende informatie over wat er vier jaar eerder was gebeurd op Leasowes en over de ontwikkelingen daarna⁹. De ware aanstichter van de werkweigering en van het dagenlange dansen was de slaaf Colin geweest, die er toen met een even zware straf als de anderen afgekomen was. Sindsdien had hij zich stom gehouden, wellicht uit protest. In december 1835 begon hij plotse-ling te zingen. Kort daarop stak hij zijn hut in brand, werd opgesloten in het ziekenverblijf, brak uit, werd weer gegrepen en nu in de ziekenbarak in de boeien geslagen op last van de plantagedirecteur Mackintosh. Colin bleef echter in contact met slaven van Leasowes en van de aangrenzende plantages Burnside, Clyde, Sarah, Lot no. 209 en Potosi. De ziekenoppasser Peggy, evenals Colin gestraft in 1832, liet 's nachts door een opening in de vloer van de op palen gebouwde barak de vertrouwelingen Denmark en Franklin van Burnside en andere aanhangers bij hem toe. Deze slaven zagen hem als een man met bovennatuurlijke gaven. Zij spraken hem aan als *Gado* (God), *Tata* (Vader) en *King*. Enkele vrouwen,

onder wie Peggy, Pransa van de plantage Burnside en Princes van de plantage Sarah, voerden naakt dansen voor hem uit en gaven zich met hem over aan *eensdeels wellustige, anderdeels vreemde handelingen*, zoals De Kanter het discreet en met weinig begrip formuleerde. Bij kaarslicht voorspelde Colin zijn meest vertrouwde volgenlingen een grote ommekeer. Wanneer twee of drie sterren elkaar zouden ontmoeten, zouden *de blanken negers worden en de negers blanken*. Al eerder, zo hield Colin hen voor, had hij andere landen bevrijd (een toespeling op de emancipatie in de Britse koloniën), nu was de beurt aan Suriname. Hij schijnt daarbij niet aan een gewapende opstand te hebben gedacht. Uit het in Suriname aanwezige materiaal maakte Van Renselaar op, dat hij een vloed voorspelde, waardoor de blanken zouden omkomen, maar waarbij de negers gespaard zouden blijven¹⁰. Daarna zou Denmark *Granman des Lands* worden en Franklin zijn directe ondergeschikte. Tijdens geheime bijeenkomsten in zijn hut op Burnside gaf Denmark deze profetieën door aan andere slaven. Twee keer liet Colin een ruimere groep volgelingen een zogenaamde *swerie* drinken. De eerste maal werd een door Peggy klaar gemaakt mengsel van lauw water en modder uitgedeeld onder de slaven van Leasowes en Burnside, om hen te beschermen tegen een overstroming tengevolge van een dijkbreuk. Volgens Denmark hadden de meeste slaven gedronken en de belofte afgelegd, dat zij Colin in alles zouden gehoorzamen. Twee slaven van de plantage Burnside, Evan en Charles, zouden hebben geweigerd te drinken. Een dergelijke *swerie* had nog een tweede maal plaats gevonden, waarbij vijftig negers een mengsel van wijn, water en *eene witte zelfstandigheid naar krijt gelijkende* hadden gedronken. De aanleiding voor deze plechtigheid vermeldde De Kanter niet.

De aard van Colins religieuze voorstellingen en de betekenis van de rituelen waren van ondergeschikt belang in het proces, dat tegen hem werd gevoerd. Uit de schaarse gegevens in de processtukken is zoveel duidelijk, dat in deze messiaanse beweging elementen van afro-amerikaanse godsdienstige opvattingen

en gebruiken waren gecombineerd met christelijke elementen. Met de zendingsarbeid onder de plantageslaven was sinds het begin van de eeuw een aanvang gemaakt door de Hernhutters zonder dat zij echter veel voortgang hadden kunnen boeken door de tegenwerking van de planters. Van Renselaar sluit echter niet uit, dat het idee van een rechtvaardige samenleving brengende zondvloed en de verwachting van een heilstijd ontleend waren aan de predikaties van de Hernhutterzendingen onder de slaven van Opper-Nickerie in 1816 en 1823-24¹⁰. Het drinken van de *swerie* lijkt overeenkomsten te vertonen met ceremonies van het Myalisme op Jamaica, waarin ook het drinken van een moddermengsel en het afleggen van een eed met rituele dansen waren verbonden¹¹. Hoe groot Colins aanhang was en uit welke groepen slaven werd gerecruteerd valt op basis van het in Nederland aanwezige materiaal niet nauwkeurig vast te stellen. Vast staat dat er slaven onder waren van zes aan elkaar grenzende plantages in het westelijk deel van Opper-Nickerie, waaronder de grootste van het district. Zowel in Suriname geboren slaven (Colin was een Creool) als nog in Afrika geboren, bijvoorbeeld Peggy, behoorden tot de ingewijden. Afgaande op de opgave van leeftijden in de *conclusie van eis* kan men veronderstellen, dat in ieder geval de meest actieve volgelingen tussen de 25 en 35 jaar oud waren, met als uitzondering Peggy (50 jaar) en Princes (ca. 16 jaar). De meeste aanhangers zullen wel veldslaven zijn geweest, al was het alleen maar, omdat gemiddeld 52 procent van de mannelijke plantageslaven en 65 procent van de vrouwelijke tot deze beroeps-categorie behoorden¹². Maar Colin kreeg toch ook medewerking van enkelingen uit de slaven-elite, zoals Greenfield, de eerste *bastiaan* van de plantage Burnside, die bekende van de geheime bijeenkomsten op de hoogte te zijn geweest en te hebben toegestaan, dat slaven van zijn plantage voor Colin vis vingen. Wanneer we aannemen, dat de vijftig slaven van de tweede *swerie* de harde kern van de beweging vormden, dan was dit ca. 6 procent van de totale volwassen bevolking van de zes plantages.

Volgens De Kanter schijnt ruzie met Denmark om een vrouw Evan ertoe te hebben gebracht de clandestiene religieuze beweging bij de blanken aan te geven, maar de Procureur-Generaal zal de werkelijkheid hier wel wat vereenvoudigd hebben weergegeven. Samen met Charles vertelde Evan aan John Wilkins, de directeur van Burnside, *dat er in de negerhuizen iets omging, dat niet goed was*. Op zaterdag 4 juni 1836 maakte Wilkins met enkele vertrouwde slaven een eind aan een bijeenkomst in de hut van Denmark. De daar aanwezige slaven wilden niets loslaten over het doel van de samenkomst. De volgende zaterdag wist Mackintosh op Leasowes meer te bereiken. Gewaarschuwd door de timmerneger Jacobus verraste hij Denmark en Franklin toen zij 's nachts Colin in de ziekenbarak kwamen opzoeken. Er ontstond een vechtpartij, waarbij Mackintosh aan het hoofd werd gewond, maar met enige helpers wist hij hen tenslotte te overmeesteren. De landdrost stelde de volgende dag een eerste onderzoek in. Tien verdachten, zeven mannen en drie vrouwen, werden afgezonden naar Paramaribo, waar zij terecht moesten staan, beschuldigd van een poging rebelle onder de slaven te stichten.

Het kon de rechtbank niet schelen of Colin en zijn aanhangers het op een gewapende opstand hadden aangestuurd of niet. Dat zij geloofd hadden aan het nabije einde van de blanke suprematie, was voldoende om hen als rebellen tegen het Wettig Gezag te veroordelen. In januari 1837 werd Colin veroordeeld *om met de koorde te worden gestraft totdat de dood erop volgt*. Nog voor het vonnis voltrokken kon worden, overleed hij in de gevangenis onder onbekende omstandigheden. De anderen werden eerst in het opperdistrict Nickerie voor een verzameld publiek van slaven afgeranseld met de tamarinde-stok en moesten daarna op een van 's lands etablissementen in de loopboeien dwangarbeid verrichten; Denmark, Franklin en Peggy levenslang, de anderen van zes maanden tot vijf jaar. De Gouverneur gaf toestemming de slaaf Evan op kosten van het land vrij te kopen voor f 1525 en hem de brieven van vrijdom uit te reiken, *zodra*

hij tot een erkend kerkgenootschap zal blijken te behoren. Aan de slaven Charles, Jacobus en Winst, die bij het onderzoek vele bijzonderheden hadden verteld, mocht een zilveren penning worden uitgereikt. Tijdens zijn verblijf in Opper-Nickerie voor het tenuitvoerleggen van de straf ontdekte de Procureur-Generaal, dat ook de slaaf George van Leasowes veel medewerking bij het onderzoek had gegeven. Hij stelde voor ook aan hem een zilveren penning uit te reiken. De Gouverneur stemde ermee in. Op 2 mei 1837 werd George met de penning begiftigd¹³. De publieke tuchtiging en de plechtige beloning hadden de gewenste indruk gemaakt op de slaven, meldde De Kanter. Niettemin meende de Gouverneur, dat nog andere maatregelen waren vereist om herhaling te voorkomen. De meeste baat verwachtte hij van evangelisatie onder de slaven, omdat *men deze valsche geest niet beter kan tegen-gaan dan met den goeden geest van een Christelijk onderrigt.* Op instigatie van het gouvernement hield Wilhelm Treu, een zending van de Moravische Broedergemeente, in de dagen na de bestraffing van de samenzweerders predikaties voor de slaven in het opperdistrict Nickerie. Het verzet werd hierdoor niet weggenomen. In juni vluchtten vier slaven in een korjaal naar Demerary, in september werden enkele slaven met de tamarinde-stok gestraft wegens *zamenkomsten*. In 1841 en 1842 deden respectievelijk 21 en 15 slaven van verschillende plantages een poging om met de boot van hun meester Demerary te bereiken¹⁴. Colin bleef in de mondelinge overlevering van de Creolen voortleven als een profeet van de emancipatie, een ziener en wonderdoener¹⁵. Tot slot wil ik nogmaals benadrukken, dat de beweging van Colin uitzonderlijk was. De overige bekende gevallen van slavenverzet in het 19de eeuwse Suriname hadden tot doel verbetering te brengen in de levensomstandigheden op een bepaalde plantage. Zij ontwikkelden zich niet (met uitzondering van enkele gevallen in het jaar van de emancipatie 1863) tot een beweging voor afschaffing van de slavernij, zoals dat was gebeurd in Brits Guyana in 1824. Slaven verzetten zich zo nu en dan collectief tegen

een bepaalde meester, maar zij stelden zich niet tot doel aan de blanke overheersing een eind te maken en een eigen onafhankelijke zwarte staat te vormen, zoals op het eind van de 18de eeuw op Haïti had plaatsgevonden. Hiermee is niet gezegd, dat dergelijke verlangens niet leefden onder de Surinaamse slaven, maar alleen dat ze niet de inzet vormden van een omvangrijke traditie van daadwerkelijk collectief verzet. Het is zeer goed mogelijk, dat deze verlangens in verholde vorm tot uiting kwamen in de Creoolse godsdienst en folklore. Hiernaar is echter nog maar betrekkelijk weinig onderzoek gedaan¹⁶. De samenzwering in het opperdistrict Nickerie is een voorbeeld, zij het tot nu toe het enig bekende, van een dergelijk symbolisch verzet. Doordat dit soort verzet een uitzondering bleef, hebben de Surinaamse slaven zelf weinig invloed uitgeoefend op de wijze van emancipatie en werden zij in 1863 op de condities van hun meesters bevrijd. Deze loop van de gebeurtenissen stelt de historicus – en hem niet alleen, getuige het toneelstuk Basya Pataka van de Creoolse auteur en politicus Eddy Bruma – voor de nodige, netelige en nog steeds niet bevredigend beantwoorde vragen over slavenverzet en koloniale gezagshandhaving. Aan deze problematiek herinnert de zilveren beloningspenning voor de slaaf George van de plantage Leasowes.

Noten

¹ Inv. nr. N.M. 8969. Voor het wapen, zie: Mr. Johanna Felhoen Kraal, *Wapens en Zegels van Suriname, Mededelingen no. XCI van de Afdeling Culturele en Physische Anthropologie no. 36 van de Koninklijke Vereniging Indisch Instituut*, Amsterdam 1950, blz. 16.

² Algemeen Rijks Archief 's-Gravenhage (Ara), Archief van de Gouverneur-Generaal van de West-Indische Bezittingen (G.G.W.I.B.), 10, *Journal van de G.G.*, 28 juli 1832, blz. 1303–4.

³ M. D. Teenstra, *De Landbouw in de Kolonie Suriname*, deel 1, Groningen 1835, tabel B tegenover blz. 126. In deel 2, blz. 204 geeft Teenstra een opgave, die in geringe mate afwijkt van de vorige.

⁴ Ara, G.G.W.I.B. 141, nr. 252 *journal van de*

landdrost in het opperdistrict Nickerie 1831; *ibid.* 148, nr. 298: 1832; *ibid.* 160, nr. 212: 1833; *ibid.* 173, nr. 248: 1834; *ibid.* 200, nr. 294: 1836; *ibid.* 215, nr. 657: 1837. Het journaal van 1835 heb ik niet kunnen lokaliseren.

⁵ Ara, Archief van het Ministerie van Koloniën 3506, 14 augustus 1834, Verslag over Suriname 1833.

⁶ Ara, Collectie Van Heeckeren 69, Verslag wegens de tegenwoordige Staat der Landbouw... in de opper- en nederdistricten Nickerie door G. H. van Kempen 1826. In die tijd kwam er onder de slavenbevolking van Opper-Nickerie nog een duidelijk mannenoverschot voor. De sexratio van de volwassen bevolking (mannen: vrouwen x 100) was 182, zie *ibid.*, A General Statistical List of the Estates, Population and Cultivation of the Upper-district Nickery, January 1823. Zie voor de demografie van de Surinaamse plantageslaven: H. Lamur, The Demography of Surinam Plantation Slaves in the Last Decade before Emancipation: The Case of Catharina Sophia, te verschijnen in *Annals of the New York Academy of Sciences*.

⁷ Ara, G.G.W.I.B. 169, nr. 1909 het proces-verbaal over deze kwestie.

⁸ Zie voor het journaal van de landdrost van het opperdistrict Nickerie 1832 noot 4. Zie ook Ara, G.G.W.I.B. 143, nr. 1026, de landdrost aan de G. G., 13 mei 1832.

⁹ Ara, G.G.W.I.B. 200, conclusie van eis, 25 januari 1837. Zie verder: *ibid.* 202, p. G. aan G. G. met als bijlage het vonnis; p. G. aan G. G., 13 april 1837 over het overlijden van Colin. *Ibid.* 203, p. G. aan G. G., 24 april 1837 over de tenuitvoerlegging van de straf. *Ibid.* 29, journaal van de G. G., 5, 13, 14 april, 11 en 13 mei, 14 en 28 juni 1837. J. Voorhoeve en H. C. van Renselaar, Messianism and Nationalism in Surinam in *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 118, 1963, blz. 193–216. In hun analyse van de religieuze beweging van Colin baseerden zij zich op materiaal in de gerechtelijke archieven in Paramaribo, waarvan in Nederland geen duplicaten zijn. Zie ook: H. C. van Renselaar, Colin, profeet van Coronie, in de bundel *Uit Suriname's Historie* (Suriname) 1963, blz. 20–24 en J. M. van der Linde, *Het Visioen van Hernhut en het Apostolaat der Moravische Broeders in Suriname* 1735–1863, Paramaribo, 1956, blz. 199–201.

¹⁰ Van Renselaar, *Colin, profeet van Coronie*, blz. 23.

¹¹ Eugene D. Genovese, *Roll, Jordan, Roll. The World the Slaves Made*, New York 1974, blz. 172–173.

¹² E. van den Boogaart en P. C. Emmer, Plantation Slavery in Surinam in the Last Decade before Emancipation: the Case of Catherina Sophia, Table 5, te verschijnen in *Annals of the New York Academy of Sciences*.

¹³ Ara, G.G.W.I.B. 215, nr. 657, journaal van de landdrost in het opperdistrict Nickerie 1837.

¹⁴ Zie het journaal van de landdrost in het opperdistrict Nickerie 1837 en Ara, G.G.W.I.B. 259, nr. 1636, landdrost aan G. G., 31 juli 1841 en *ibid.* 270, nr. 1715, landdrost aan G. G., 25 juli 1842.

¹⁵ H. C. van Renselaar, *Colin, profeet van Coronie*, blz. 23.

¹⁶ Ursy M. Lichtveld en Jan Voorhoeve, *Suriname: Spiegel der Vaderlandse Kooplieden*, Zwolle 1958, blz. 271–291. Dez., *Creole Drum. An Anthology of Creole Literature in Surinam*, New Haven/Londen 1975, blz. 15–115. Hierin is een fragment opgenomen van het toneelstuk *Basya Pataka* van Eddy Bruma, dat is gebaseerd op de gebeurtenissen in Coronie ca. 1835. C. J. Wooding, *Winti: een afro-amerikaanse godsdienst in Suriname. Een cultuur-historische analyse van de religieuze verschijnselen in de Para*, Meppel 1972. Over afro-amerikaanse religies Roger Bastide, *African Civilisations in the New World*, New York 1972, blz. 46–47, 89–151. Een inleidende interpretatie van de rol van de religie in de slavenculturen op het Westelijk Halfrond en een uitvoerige analyse van de rol van het Christendom in de dialectiek van verzet en aanpassing onder de slaven in het Zuiden van de v.s.: Eugene D. Genovese, *Roll, Jordan, Roll*, blz. 161–284. Over het Surinaamse slavenverzet: R. A. J. van Lier, *Samenleving in een Grensgebied. Een sociaal-historische studie van de maatschappij in Suriname*, 's-Gravenhage 1949, blz. 142–151; M. Müller, Tien Jaren Surinaamse Guerilla en Slavenopstanden 1750–1759, in *Tijdschrift voor Geschiedenis* 86, 1973, blz. 21–50; A. Th. van Deursen, De Surinaamse Neger slaaf in de 19de Eeuw, *ibid.* 88, 1975, blz. 210–223. Een eerste aanzet tot een vergelijkende studie van slavenrevoltes in het Caribisch gebied: Monica Schuler, Ethnic Slave Rebellions in the Caribbean and the Guianas, in *Journal of Social History* 3, 1969/1970, blz. 374–385.